

Flânöz

Flâneuse

DOI: 10.5281/zenodo.18106974

Fatma Betül TOPRAK¹

Flanöz (flâneuse), Fransızca flâner (aylakça dolaşmak, gezinmek) fiilinden türeyen ve modern kent yaşamını gözlemleyen kadın özneyi tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Kavram, 19. yüzyılda ortaya çıkan ve kentsel deneyimi estetik bir gözlem pratiği olarak ele alan flanör figürünün toplumsal cinsiyet temelli eleştirisi bağlamında geliştirilmiştir (Şenel, 2019). Flanör figürü, Charles Baudelaire ve daha sonra Walter Benjamin tarafından modernitenin simgesel öznesi olarak teorize edilmiş; ancak bu figür tarihsel olarak kamusal alanlarda serbestçe dolaşabilen erkek özne üzerinden kurgulanmıştır. Kadınların kamusal alandaki varlığı ise ahlaki, toplumsal ve mekânsal sınırlamalar nedeniyle uzun süre kısıtlanmıştır (Dreyer & McDowall, 2012).

Flanörden Temel Farkları

Flanöz, flanörün basit bir kadın karşılığı değil; kenti deneyimleme, algılama ve temsil etme biçimleri bakımından ondan ayrıışan özgün bir figür olarak ele alınmaktadır (Khaidzir, Hashim, & Yusof, 2021). Literatürde öne çıkan temel farklar şu başlıklar altında toplanmaktadır:

- Anonimlik ve Bakış: Flanör, kalabalık içinde anonimliğini koruyarak çevresini gözlemleyebilen bir figürken; kadınlar kamusal alanda sürekli olarak görünür, izlenen ve değerlendirilen özneler olmuştur (Gangopadhyay, 2015). Bu durum, flanözün flanörün sahip olduğu görünmezlik ayrıcalığından yoksun kalmasına yol açmıştır (Dreyer & McDowall, 2012).
- Amaçlılık ve Meşrulaştırma: Flanörlük, “amaçsız dolaşma” pratiği olarak tanımlanırken; kadınların kamusal alanda tek başına bulunmaları çoğu zaman toplumsal olarak kabul edilebilir bir gerekçeye bağlanmıştır. Bu durum, flanözün mekânsal hareketliliğini sınırlayan önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir (Mouton, 2001).
- Mekânsal Sınırlamalar: Flanörün kentte serbest dolaşımına karşılık, flanözün hareket alanı güvenlik kaygıları, toplumsal cinsiyet normları ve ahlaki denetim mekanizmalarıyla sınırlandırılmıştır (Malone, 2012).
- Tüketimle İlişki: Flanör, kenti mesafeli bir gözlem nesnesi olarak deneyimlerken; flanöz figürü özellikle modern dönemde büyük mağazalar ve tüketim mekânlarıyla ilişkilendirilmiş, hem tüketen hem de görsel olarak tüketilen bir özne olarak temsil edilmiştir (Gangopadhyay, 2015).

¹Öğr. Gör. Dr., Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, f.betulgorucu@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4687-6393.

Tarihsel Gelişim ve Temsiller

Bazı kuramcılar, 19. yüzyıl koşullarında flânözün varlığını mümkün görmemiştir. Ancak edebiyat, sanat ve sinema alanlarında bu figürün çeşitli temsillerine rastlanmaktadır (Wolff, 1985). Örneğin George Sand, Paris sokaklarında serbestçe dolaşabilmek için erkek kıyafetleri giymeyi tercih etmiş; bu durum flânöz figürünün tarihsel kısıtlılıklarını görünür kılmıştır (Mouton, 2001). Virginia Woolf, *Street Haunting* başlıklı metninde, kentsel dolaşmayı kadınlar için düşünsel ve algısal bir özgürleşme alanı olarak ele almıştır (Gangopadhyay, 2015; Mouton, 2001). Sinemada ise Agnès Varda'nın *Cléo de 5 à 7* (1961) filmi, kadın karakterin kentle kurduğu ilişki üzerinden flânöz figürünün dönüşümünü temsil eden önemli bir örnek olarak değerlendirilmiştir (Şenel, 2019). Türk edebiyatında Suat Derviş'in Fosforlu Cevriye romanı, klasik flânör anlatılarından farklı olarak, kenti içerden bilen ve sokakla güçlü bir bağ kuran alternatif bir flânöz temsili sunmaktadır (Kara, 2023).

Flânöz kavramı, kadınların kamusal alandaki varlığı, kentsel deneyimleri ve mekânla kurdukları ilişkileri toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan çalışmalarda kullanılan önemli bir analitik araçtır. Bu kavram, modern kent deneyiminin tarihsel ve kültürel olarak nasıl cinsiyetlendirilmiş olduğunu görünür kılmaktadır (Şenel, 2019).

Anahtar kelimeler: Flânöz (Flâneuse), Flânör, Kamusal Alan, Toplumsal Cinsiyet, Kent Deneyimi.

Kaynakça

- Dreyer, E., & McDowall, E. (2012). Imagining the flâneur as a woman. *Communicatio*, 38(1), 30-44. doi: 10.1080/02500167.2011.634425
- Gangopadhyay, R. (2015). The Woman of the Crowd: Exploring Female Flânerie. *Rupkatha Journal: On Interdisciplinary Studies in Humanities*, 7, 91-99.
- Kara, E. (2023). Dişil Kent Bilinci ve Bir Flânöz Romanı olarak Fosforlu Cevriye. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 326-337. doi: 10.32600/huefd.1169166
- Khaidzir, M. F. S., Hashim, R. S., & Yusof, N. M. (2021). Nor Faridah's Wanderings as Female Flâneur in The Art of Naming. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 21(3).
- Malone, M. (2012). Whoring the Flâneur: Re-visioning the American Woman of the Town. *At the EDGE*, 2, 80-103.
- Mouton, J. (2001). From Feminine Masquerade to Flâneuse: Agnès Varda's *Cléo* in the City. *Cinema Journal*, 40(2), 3-16.
- Şenel, B. (2019). Flânöz: Şehri Adımlayan Kadınlar Ve Yürümenin Dönüştürücülüğü Üzerine. *Moment Journal*.
- Wolff, J. (1985). The Invisible Flâneuse. *Women and the Literature of Modernity. Theory, Culture & Society*, 2(3), 37-46. doi: 10.1177/0263276485002003005.